



ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	21 เม.ย. 2557	44	15906	5



มรดกผ้าขาว

น้ำ (4)

พระอุปคุต

พระอุปคุต หรือที่เรียกตามภาษาสันสกฤตว่า “สทวิรอุปคุต” เป็นพระอรหันตสาวก ผู้ทรงฤทธิ์มีความเป็นเลิศทางด้านไสยศาสตร์และป้องกันภัยมาร มีบทบาทสำคัญต่อพระพุทธศาสนา ตามคัมภีร์ที่ชื่อ “อโศกาวทาน” กล่าวว่า พระอุปคุตเป็นบุตรของพ่อค้าในเมืองมฤรา ถือกำเนิดหลังพุทธกาลประมาณ 100 ปี เมื่อท่านย่างเข้าสู่วัยอันสมควรได้ออกบวชบำเพ็ญเพียรจนสำเร็จเป็นพระอรหันต์มีศิษย์สำเร็จเป็นพระอรหันต์ถึง 18,000 รูป และเนื่องจากท่านเป็นผู้ทรงกำลังอภิญญามีฤทธิ์เดช ท่านจึงมีชื่อเสียงทางด้านการปราบพญามาร เช่น ครั้งหนึ่ง พญามารรบกวณพระภิกษุโดยใช้กระดุกูญ สุนัขและคน ระคนปนกันอยู่กับพวงมาลัยมาเบียดเบียนพระภิกษุ พระอุปคุตได้แสดงฤทธิ์บังคับพวงมาลัยให้กลับไปคล้องคอพญามารจนได้รับความทรมารจนพญามารต้องยอมแพ้ บทบาทสำคัญอีกประการหนึ่ง พระอุปคุตได้ปราบพญามารตนหนึ่งที่มารังควานงานฉลองพระบรมสารีริกธาตุ ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงโปรดให้จัดขึ้น



ชาวล้านนาเชื่อว่า พระอุปคุตยังคงมีชีวิตอยู่ โดยได้บำเพ็ญเพียรอยู่ใต้มหาสมุทร เมื่อมีภัยเบียดเบียนมักมีการอัญเชิญขึ้นจากแหล่งขึ้นมาช่วยเหลือ อย่างเรื่องฝนแล้งก็จะประกอบพิธีอัญเชิญท่านมาบนโลกมนุษย์เพื่อขบไล่มารภัย



ชื่อหนังสือพิมพ์	วันที่	ปีที่	ฉบับที่	หน้า
ไทยนิวส์	21 เม.ย. 2557	44	15906	5

ในพิธีบูชาพระอุปคุตจะมีการสร้างหอชั่วคราวขึ้น แล้วจัดตั้งเครื่องบูชาอันประกอบด้วย ผ้าไตร บาตร คนโท สำหรับอาหาร ชันหมาก ชันเมี่ยง พร้อมทานชานดอกดอกไม้บนหอ จากนั้นผู้ประกอบพิธีจะกล่าวคำไถ่ถอนการอัญเชิญพระอุปคุตให้ขึ้นมาปราบมารที่เรียก "ปักขมาร"



คือมารที่มีปีกหลังฝนแล้งอันได้แก่ ผุ้ งนกประเภทต่าง ๆ แมลง คีฏรพิษ เป็นต้น พร้อมขอให้ท่านบันดาลท่าฝนชลเมฆให้ตกลงมา

พญาแถน

ในชาดกเรื่อง "พญาคางคก" หรือ "คันธมาฏกะ" กล่าวถึงพญาแถนว่า พญาแถนมีวิมานอยู่บนฟากฟ้า มีหน้าที่ทำให้เกิดฝนตกลงมายังเมืองมนุษย์ ต่อมาพญาแถนโกรธที่มนุษย์และอมมนุษย์ เช่น นาค ครุฑ เทวดา คนธรรพ์และท้าวจตุโลกบาลไม่ได้ให้ความเคารพแถมยังไม่ส่งบรรณาการจึงปิดกั้นน้ำมิให้ตกลงมาเป็นฝนอีก ทำให้เกิดความเดือดร้อน เกิดฝนแล้งถึงเจ็ดปี

เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อนจึงไปขอความช่วยเหลือจากพระโพธิสัตว์ ซึ่งเกิดเป็นพญาคางคก ฝ่ายพญาคางคกจึงนำทัพทั้งมนุษย์และอมมนุษย์สร้างถนนขึ้นไปเมืองแถน แล้วเกิดการรบพุ่งกันขึ้นจนพญาแถนพ่ายแพ้ และให้สัญญาว่าจะให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลตลอดไป

ด้วยเนื้อหาที่กล่าวว่าพญาคางคก เป็นผู้ทำให้เกิดฝนตก เมื่อปีใดเกิดความแห้งแล้งจึงนิยมประกอบพิธี "บูชาแถน" โดยจัดสร้างหอพญาแถนขึ้น พร้อมจัดเครื่องเช่นบูชา อันประกอบด้วย สะตวง (กระทงกาบกล้วย) ขนาดความกว้างประมาณ 1 ศอก แบ่งเป็นห้องภายใน 4 ห้อง แต่ละห้องกระทงบรรจุข้าวอาหารแห้ง อย่างละ 4 ชัน ผลไม้ หมากพลู บุหรี่อีกอย่างละ 4 และข้าวตอกดอกไม้ จัดวางบนแท่นหน้าหอ ทำการกล่าวคำไถ่ถอนการเช่นสรวงโดยปุ่ออาจารย์ผู้ประกอบพิธี ทำอย่างนี้แล้วเชื่อว่าฝนจะตกลงมาในไม่ช้า.



สนั่น ธรรมธิ

สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

(ภาพประกอบจากเว็บ <http://www.watphadarabhirom.com/index.php?name=page&id=64>, <http://www.krusiam.com/community/forum/view.asp?forumname>)